

életének csak egy fő iránya, fő törekvése lehet, s a vizsgált szempontból ez a fő törekvés az, hogy boldog legyen; végső fokon minden ember ezt az egyet akarja. S mivel a boldogulás legfőbb eszköze a pénz, ez azt jelenti, hogy aki a boldogulástól várja a boldogságát, az a pénztől várja, tehát úgy gondolja: A pénz boldogít. Így hát a tartalmi elemzés ugyanoda vezetett, ahova a formai elemzés alapján is jutottunk. Ám e közhely mentalitását magáévá tevő ember élete szükségképpen tragédiához vezet, mert a pénz a valóságban tényleg nem boldogít.

A szegénység nem bűn!

Mi az értelme ennek? Mi az oka annak, hogy egy ilyen pofon egyszerű igazság közhellyé válik? Alighanem eltérő válaszokat kell adni erre a két kérdésre aszerint, hogy a közhelyet ki mondja.

A *szegény ember* szájából védekezésként hat: „Bocsánatot kérek, hogy ilyen szegény vagyok/szegények vagyunk, de ugye, ez nem bűn?!” Olyan felhanggal, amely egyúttal tartalmazza a felmentést is: „...de ez, ugyebár nem bűn?!”

Ha *módosabb*, vagy éppenséggel módos ember használja ezt a közhelyet, akkor valami leereszkedő megbocsátást fejez ki a szegény ember felé: „Na jó, jó – nem történt semmi, hiszen a szegénység nem bűn!”

Közös mindkét mentalitásban az, hogy a szegénységet rossznak tartja, a szegény embert pedig másodrangú állampolgárnak, a felhang azonban e tekintetben is *különböző*. A szegény ember részéről szégyenkezés van benne, s egyúttal a vágy a gazdagság után, vagy legalábbis a felemelkedésre. A módosabb ember részéről a valóság cinikus tudomásulvétele mellett annak jóleső érzése, hogy „én nem vagyok szegény”, de egyúttal az a mélyen gyökerező óhaj, hogy a helyzet ne változzék, a szegény ember maradjon csak szegény, én pedig maradjak csak módosabb.

Igazán *gazdag* emberek talán ritkábban használják ezt a közhelyet, s akkor valószínűleg főként öngazoló szándékkal és a szegényeken nem segítség ideológiájával: ha egyszer a szegénység nem bűn, akkor nem történt/történik semmi rossz, tehát nincs ok a közbeavatkozásra.

Ez egyúttal persze a *status quo* rögzíteni akarásának szándékát is magában foglalja.

Az ebben a közhelyben megnyilvánuló mentalitás akkor válik igazán nyilvánvalóvá, ha szembe állítjuk vele az e témára vonatkozó jézusi „közhelyet”: „Boldogok a (Lélek hatására) szegények!” (Mt 5,3). Íme, az a bizonyos távolság Makó és Jeruzsálem között!

BULÁNYI GYÖRGY

EGY DÉNÁR...

Múlt vasárnap a mise végén beszélgetünk az adyilgeti templom kapujában. Egy négy gyerekes anya elmondja, hogy a gyerekek meg a férje nem tudott eljönni a misére, de az ura megbízta őt: figyelje, hogy megemlítem-e prédikációban *az egy dénárt*. Naná, hogy megemlítettem! Pár szóval, de vastagon! Az utóbbi két-három évben Bulányitól ritkán hallható szentbeszéd dénár nélkül. Idézek a múlt vasárnapi szövegből: *Mi az, amit nem akarunk, nem teszünk és nem vállalunk? Amit Jézus mutatott nekünk. Mit mutatott? Kivonult a termelésből – már akkor, amikor a termelés még nem támadta meg a biológiai életet, de megtámadta az örök életet. Mivel támadja? Azzal, hogy lehetővé teszi a Mammon imádását, a többet birtokolni akarást, az egy dénár elutasítását s a reciprocitás, a kölcsönösség nem-vállalását, A reciprocitás nem vállalását; azt, hogy ahogy magamnak kívánom, úgy teszek veled is.*

A mai vasárnapon viszont nem kell figyelnie senkinek, hogy megemlítem-e, mert az egy dénár az előírt textus – ahogy hallottátok! Ha tetszik nekem ez az egy dénár, ha nem – erről kell beszélnem. Azt emlegetem derűre s borúra néhány éve, hogy a szőlősgazda azért ad a napszállat előtt egy órával munkába állónak is egész napi bért, azaz egy dénárt, mert ennek a szerencsétlen flótásnak – aki a nap nagyobb részét csak átácsorogta Budán a Moszkva-téren vagy más ilyen helyen –, ennek is szüksége van arra, hogy újratermelődjének energiái; hogy el tudja látni a családját stb., ha már a Jézus korabeli Izraelben egy dénár volt a napi munkabér. És annyi volt!

Többek között azért is gondoltam ezt, mert a mennyei Atyának nincsenek kiváltságos gyerekei. Aki dolgozni akar, annak járnak az Isten által megteremtett Föld javai. Akik meg nem akarnak dolgozni, azoknak meg nem jár semmi. Akik pedig akarnak dolgozni, azoknak mindnek jár az egy dénár. Hiába nagyon tehetséges vagy szorgalmas valaki, akkor is csak egy dénár jár, mert a tehetségesnek is meg a szorgalmasnak is – csak egy gyomra van, az ő lábára is csak egy pár cipő fér. S ha tokaji aszút szeretne valaki önteni a torkába, meg kell várnia, amíg jut a hat és félmilliárdnak is, ha váltás cipőt akar, meg kell várnia, amíg jut a hat és félmilliárdnak is, s a többi.

Engedménytétel: nem lehet egyszerre legyártani hat és fél milliárd pár cipőt, ezért egy váltás cipőnk lehet akkor is, amikor még nincs mindenkinek két pár cipője. De a harmadik pár cipőt csak akkor vásárolhatom meg, amikor mind a hat és félmilliárdnak van már két pár cipője. Hát ezt a testvéri, ezt a családi rendet biztosítaná a példabeszédben emlegetett egy dénár, mert az egy dénárból neked is csak annyira telik, mint nekem.

De hát nem csak adyilgeti templomkapu előtti

beszélgetés van az életben. Az egyik csoporttalálkozáson megmagyarázta nekem egy, már több mint 50 éve Bokor-tag, olyan 70 körüli öreg úr, hogy az üdvösséget jelenti az egy dénár, amit a nem-zsidók hamarabb kapnak meg a példabeszédben, mint a választott nép tagjai... s ezért a példabeszédet lezáró logion: *így lesznek az utolsók elsőkké.*

Mi következhetik ezután? Annak az eldöntése, hogy kinek van igaza. Ezért aztán senki sem csodálkozhatik azon, hogy az elmúlt héten áttanulmányoztam az ide vonatkozó századvégi (20. századi) külföldi szakirodalmat. (A belföldit nagyon sok okon nem. Főleg azért nem, amiért nem harangozott a kurátor – püspökerkezéskor. Ezer oka is volt annak. Az első: nem volt harang...) Hozom a külföldiből elsőül is az utolsó három vers *parafrázisát*, kifejtő fordítását.

Emlékezteti a tulajdonos a tiltakozót arra, hogy egy dénárban egyeztek meg: ez a jogos bér a munkájáért. Szerződésük érvényben van. Felszólítja tehát, hogy vegye a bérét és menjen. Kifejti még szándékát a tulajdonos, hogy az utoljára munkába állónak is annyit akar adni, amennyit öneki. Nyomatékozza e szándékát azzal a kérdéssel, hogy nincs-e szabadsága azt tenni tulajdonával, amit akar. Ez a szabadsága minden látszat ellenére is nem önkényes, hanem a jóság szabadsága, mert a szabadság jogára rákérdező első kérdés után következik még egy második kérdés is – ugyanahhoz a személyhez intézve. Megmagyarázza neki benne, hogy keményszívűségéből fakad az ellenkezése, a szeme szeretetlen a munkatársával szemben, míg a tulajdonos szeretettel van munkatársa irányában. A gonosz szem a szeretet nélküli és keményszívű szem, amely irigyen tekint a társára, aki találkozik a jósággal. Ha a jóság lecserélődne a jogra, akkor a jog, amelynek az volna a dolga, hogy védje és segítse az életet, sarokba szorítaná és veszélyeztetné az életet. Az ajándékozó jóság azonban a teljes életre irányul, és ezért átmegy ajándékozásba ott, ahol a jog semmire sem megy. A példabeszéd nem említi, hogy mit válaszoltak erre a megszólítottak, hanem felszólítja őket a jóságra, amely a szegénységgel szemben nem a jogra hivatkozik, hanem örvendezik és részt kér magának a jóság megjelenéséből. Máté újból hozza az elsőt és az utolsót, és mondja, hogy a jóság következtében lesznek elsők az utolsókból, és a szeretetlenség következtében lesznek az elsők utolsókká.

Mondja mindezt a már '76-ban meghalt német lutheránus professzor, Walter Grundmann.

Számomra a szentírásfordítások és értelmezések királya a Traduction oecuménique de la Bible. 1972-ben készült francia protestánsok és katolikusok közös munkájaként. Az én példányom 1983-ból való, az van ráírva, hogy húsz évvel ezelőtt kétszáznegyvenezer példánynál tartottak. Rövid betűneve: TOB. Összesen ennyi magyarázatot fűz a példabeszédhez. *Jézus meg*

akarja magyarázni, hogy Isten jósága meghaladja a bérfizetés emberi kategóriáját, aminő a jogos bér... s arra hív, hogy ne legyünk féltékenyek Isten ajándékozó szeretetével szemben. Ez a mondat számomra annyit jelent, hogy a TOB szerzőgárdája nem vállalkozott arra, hogy megfejtse a példabeszéd teljes jelentéstartalmát. Nem csodálkozom... veszedelmes is az!

Jöjjenek a németek Egyikük – E. Fuchs – azt állítja, hogy ezzel a példabeszéddel éri el a Máté-evangélium a maga csúcspontját, Ez már tetszik! S mi okon éri el? Mert *átalakítja a totális követelmény az értelemszerű kontrapontot totális istenreutaltsággá, melyben az Isten kegyelmes igenjének az eseménye a döntő mozzanat, ami egy radikális követelmény tartalmává lesz: az igennek megfelelően cselekedni!* Ezt a mondatot nem kötelező megérteni. Nekem sem igen sikerült – talán azt mondja, hogy jónak kell lennünk!? De én nem hiszem, hogy ennek a nagyon igaz, és nagyon jézusi általánosságnak illusztrálására találta volna ki Jézus e történetet. Mégis ideírtam, ha már eltöltöttem egy-két napot a szakirodalom vizsgálatával. Nem először nem értem meg, hogy mit akarnak a németek mondani. Sokszor gondoltam már, hogy ők se mindig értik, amit mondanak. De azért mondják, mert olyan szépen hangzik.

Ezek után már jöhetnek... a magyarok. A példabeszédet megelőzi a gazdag ifjúról szóló történet, amely megszoríthat minden gazdagot, megdöbbsenti a tanítványokat – *Akkor ki üdvözülhet?* –, s mivel az áldott Péter emlékezteti Jézust, hogy ők mindent elhagytak ám érte, s várják jutalmukat, megtudják Jézus Péternek mondott szavaiból, hogy megnyugodhatnak, mert százannyit fognak kapni e földi életben, s az örök élet csak ráadás lesz.

Ezután mondja Jézus: Hasonló a mennyek országa egy gazdához, aki egy dénárt fizet annak is, aki csak egy órát dolgozott. Mondok egy magyarázatot. Lehet, hogy a magyarázat nem jó. Nem jó egyáltalán, vagy önmagában jó volna az, csak valakiknek – nekem vagy neked vagy neki, vagy nekünk – nem lesz jó. Ha jó nem is lesz, de érthető lesz, azért kezeskedem. Lássuk!

Ha a tevé át is bújik a tú fokán, aki gazdag, nem lehet jó az Istennél – ez világos, mert írva van: *Boldogok a szegények, és jaj a gazdagoknak!* De akkor a tanítványoknak hogyan lehet százannyi földje meg háza, mint amennyit elhagytak? Azaz hogyan lehetnek a tanítványok gazdagok? Úgy, hogy előbb százannyi testvérük és nővérük lett: *Nem volt közöttük egyetlen szűkölködő sem, mert akiknek földjük vagy házuk volt, eladták azokat...* Az ApCsel-ből vett citátum azt mutatja, hogy a tanítványok megértették a példabeszédet.

Aki közéjük állt, nem negyed- vagy fél-ebédet kapott, hanem egészet – az első perctől fogva – mint a gazdagok

A gazdag keresztény – abszurd ellentmondás. De a szegény keresztény is az. A tanítványoknak saját bevallásuk szerint nem volt a három év alatt Jézus mellett semmiben sem hiányuk. A *szegény kereszténynek* nincs jézusi tartalma, értelme, az csak nagykonstantíni fikció! Ha szegény, csak azért szegény, mert nincs százannyi testvére és nővére. Ha van, akkor már nem szegény, mert ami azoké, az övé is.

Van még egy függelékem is: Isten, aki megteremtette a világot, nem manicheus; nem mondja, hogy az anyag rossz. A szőlő is anyag, a tokaji szőlő is anyag, s az öt puttonyos aszú is anyag és nagyon jó anyag. De jelenleg hat és félmilliárd gyereke van az Istennek, és nem ismeri a kivételezést. Mindenkinek kell jusson belőle, ha évi egy likőrös pohárral, akkor annyival. De semmi kifogása nincs az ellen, ha jut mindegyikünknek évi fél liter is. Nincs, mert Isten nem manicheus, jónak tartja az anyagot is, hiszen ő teremtette – ez a bonum practicum!.

Gazdagság és szegénység addig van, amíg nincs osztozás. Elgondolható az olyan keresztény, aki nem akar osztozni? Sok minden elgondolható. A fából vaskarika is, az osztozni nem akaró keresztény is elgondolható. Add Uram, hogy eltűnjön körünkől ez a képtelenség. Add, hogy megértsük: az egy dénár nekünk tökéletesen elég, ha a testvérünknek is csak annyi jut. Ha osztoznánk, felmenne a dénár árfolyama. Ha osztoznánk, Isten új nevet találna ki a Sátánnak. Jézus nem nevezné többé Mammonnak.

Csak addig Mammon, amíg nekem több van belőle, mint neked.

Valóban csúcs ez a példabeszéd. De nem Máté csúcsa, hanem Jézusé. Nem Máté zsenialitásáról beszél, hanem Jézuséről, hogy az egy dénár lehetővé teszi az Országot. Ha nem verekszem a kettőért – a pleonexia ördögétől hajtva, ha megvárom, hogy az egy dénár a hadi kiadások megszűnte folytán kettőt érjen, akkor ráérek kincseket gyűjteni, amelyeket a moly s a rozsda meg nem emészt. Ráérek utánamenni a fizetésképtelen keresletnek, akkor ráérek segíteni azoknak, akik rászorulnak segítségemre. Akkor megvalósul Vörösmarty álma:

*Testvérim vannak, számos milliók.
Ők védnek engem, én megvédem őket.
Nem félek tőled, Sors, bármit is akarsz.*

És ez az álom a felvilágosodás álma. A dogmák világából az emberi természethez visszatérés álma. S a természetünk az Isten természete. Ez az álom az Istené. És Jézus az Isten álmát álmodja. Ez a Vörösmarty-féle álom pedig azonos Jézus álmával az Isten Országáról.

CSONTOS BARNABÁS GONDOLATAIM...

Természetesen engem sem hagy hidegen egy olyan megszólítás, mint: Kid neked Gyurka bácsi? Mi az, amire szívesen emlékszel vissza, ami Vele közösen átélt, hozzá köthető személyes élmény?

Vannak ilyenek, fontosak, élethosszig kísérők, de úgy gondolom, megoszthatóságuk korlátozott, mert egyik részük lelki-baráti intimitású, másikat a többiek számára csak semmit- mondóan érdektelenül, magam számára sem éles kontúrokkal, csak pontatlanul megrajzoltan írhatnám le. Gyurka bácsihoz pedig inkább a ködoszlatás és nem annak hizlalása, nem a mítosz kreálás méltó.

Leginkább ott és úgy találkoztam Gyurka bácsival, ahogyan azok a testvéreim szóltak róla, akik hosszan, éles helyzetekben megpróbáltan, közelről ismerték Őt. Olvastam az írásait, könyveit, hallgattam prédikációit, a lelkigyakorlatát, néhányszor keveset, de fontosat beszélünk.

Mondta nekünk, a Bokor szelíd, nem katonáskodó partizánjainak, a gánti Fecskepalotában: „Vannak mögöttünk olyan évek, amikor mi a Bokor, azért érdemeltük meg, hogy süssön ránk a nap, mert voltak bent a börtönben testvéreink a nem-katonáskodás miatt.” Ha ezt mondta nekünk Gyurka bácsi, akkor abban volt egy adag önbecsülés-rehabilitáció irányunkba, volt egy fajta visszainteegráló szándék, köszönet a közösség nevében (...még ha tudjuk is, hogy hálaadászat nem motivált minket...), hovatarozásunk ünnepléses megerősítése.

Talán azt is bizonygatta felénk ezzel, hogy higgyetek nekem, amikor ezt mondom, mögöttem/velem, ilyenkor itt sorakozik fel az egész Bokor. Azt nem tudom megmondani, hogy mi, a jelen lévő "Baracskások" mennyien és milyen mélységben voltunk képesek